

Grant: Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Realități „post-imperiale“, discurs public și câmpuri culturale.PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131. Perioadă: 2019-2022

## **Proces Verbal Nr. 02 al ședinței de lucru comună Iași – Cluj – Sibiu**

**Data: 19.11.2019 Ora: 10:00 Locul: Cluj**

Prof. dr. Andrei Corbea Hoișie, în calitate de director de proiect, deschide ședința de lucru, prezentând activitățile planificate și invitații: Preot dr. Andras Bandi (custodele arhivei Bisericii evanghelice din Romania), CS I dr. Vasile Ciobanu (autor al unor importante volume cu privire la istoria germanilor din România), Vasile Docea (Director al Bibliotecii Centrală Universitară “Eugen Todoran” din Timișoara) și CS II Lorand Madly (Institutul de Istorie din Cluj). Prelegerile reunite sub titlul „Surse arhivistice cu privire la cultura germană din România 1918-1933” deschid perspective importante de cercetare pentru membrii proiectului.

Andras Bandi prezintă fondul de arhivă a Bisericii Evanghelice din România, care reprezintă o importantă sursă de documentație parțial încă nevalorificată. Arhivele conțin documente ale instituțiilor superioare evanghelice, precum și a parohiilor. Majoritatea documentelor au caracter administrativ, dar există și un fond de materiale semnificativ cu privire la evoluția sistemului educațional (rapoarte de la *Lehrerkonferenzen* și detalierea problemelor de finanțare din perioada interbelică). Bogăția arhivei este determinată de transferul de documente care a avut loc de la primăriile localităților imediat după ce limba română a devenit, în mod oficial, limba administrației publice. Primăriile au transferat toate documentele la parohiile germane sau maghiare, în funcție de limba în care erau acestea redactate. Deși filologii au consultat mai ales fondul de periodice, există și multe fonduri personale (*Nachlässe* - majoritatea din a doua jumătate a secolului XX) care pot deschide perspective noi sau care pot fi folosite pentru a nuanța alte surse primare din arhive.

Vasile Ciobanu a tematizat importanța privirii către trecut pentru a facilita înțelegerea lecțiilor dure date de istorie în secolul XX (mai ales prin prisma marilor confruntări ce au avut loc la nivel mondial) și a accentuat importanța atitudinii critice asumate atunci când se lucrează cu surse primare, mai ales oficiale. Este necesar ca aceste surse să fie dublate de consultarea periodicelor, a jurnalelor și a altor surse facilitează o perspectivă nuanțată, ce ia în calcul subiectivitatea autorului din epocă. De asemenea, aprecierile trebuie să pornească de la o realitate care a fost constatată mai întâi în arhive.

Vasile Docea ridică, în continuarea prelegerii anterioare, problema ficțiunii în arhive, recomandând consultarea volumului *Ficțiunea în documentele de arhivă* de Natalie Zemon Davis. De asemenea, se recomandă consultarea arhivei Casei Regale care deschide perspective despre elitele din Germania și germanofile din România. Cartea semnată de Lucian Boia, *Germanofili: Elita intelectuală în anii Primului Război Mondial* reprezintă un stimulent pentru cercetare, mai ales pentru studii de caz care vizează personaje culturale marcante, dar nu este un studiu exhaustiv al subiectului. Vasile Docea vorbește și despre surprizele arhivistice pornind de la exemplul fondului Raymund Netzhhammer (arhiepiscop romano-catolic de București între 1905 -1924), care cuprindea numeroase documente personale precum corespondența și diferite însemnări. Alte surse de documentare recomandate care necesită o analiză atentă sunt monografiile localităților. Acestea sunt culegeri de informații, dar și o formă a discursului istoriografic subiectiv.

Lorand Madly a vorbit despre arhive ca surse primare, ce nu trebuie însă privite ca fiind *das A und O*. În ceea ce privește cercetarea secolului anterior, Lorand Madly oferă o listă utilă de surse ce pot fi consultate pentru cercetarea actuală:

documentele diverselor *Vereine* (asociații) active în prima jumătate de secol

fondurile parohiilor

presa (Cercetarea este facilitată de folosirea baze de date online precum cele ale bibliotecilor din țară, precum și a ANNO <http://anno.onb.ac.at/>)

Arhivele Naționale ale României (<http://arhivelenationale.ro/site/>)

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (<https://www.mae.ro/node/1386>: mai ales în ceea ce privește rapoartele diplomatice)

Arhivele Naționale Austriece (<https://www.statearchives.gv.at/>)

Arhiva Ministerului de Externe din Berlin (<https://archiv.diplo.de/>)

Biblioteca Hildesheim (<https://www.uni-hildesheim.de/bibliothek/>: cea mai specializată bibliotecă pe tematici legate de spațiul transilvănean prin prisma numeroaselor jurnale și fonduri personale)

Arhivele Naționale ale Ungariei (<http://mnl.gov.hu/>: se găsesc comparabil mai puține documente în limbile română și germană)

## Întrebări:

Î: Având în vedere locul central ocupat de procesul de transfer cultural germano-român în cercetarea actuală, cum se poate afla direcția și traiectoria transferului cultural german dinspre Germania și România, de exemplu în ceea ce privește importul de carte și de film german. Încotro se poate îndrepta cel care se ocupă de o astfel de tematică?

R: Posibile surse ar fi Fondul Ligii Culturale Germane, unde există informații cu privire la importul de film german în cinematografele germane din Sibiu și Brașov. Un alt exemplu sunt Cursurile de vara de la Sibiu, precum și proiectul înființării unei universități germane la Sibiu. De asemenea pot fi consultate și articole din cotidienele locale ale vremii precum Deutsches Tageblatt sau Kronstädter Zeitung.

Î: Cum se mai poate reconstitui acest transfer în afara bisericii, unde situația este mai clară?

R: Există monografiile care pot fi folosite drept punct de plecare, dar nu a existat o mișcare programatică în acest sens.

Pauză. 11.00-11.25

În a doua parte a întâlnirii au loc discuții cu privire la metodologie:

Andrei Hoișie: Care este raportul pe care ni-l propunem între informația deja existentă (partea de sinteză) și ceea ce aducem nou? Până unde trebuie să mergem în noutate? Care este raportul dintre vechi și nou?

Ovidiu Buruiană: Capitolul despre Imagologie poate fi văzut ca un proiect într-un proiect. Trebuie identificați actorii care au adus la percepția imaginii celuilalt între comunitățile conlocuitoare. Se dorește doar o sinteză sau o cercetare fundamentală?

Andrei Hoisie: Există un pandant la aceasta temă: „Imaginea celuilalt în rândurile comunității germanofone“- coordonata de domnul Balogh. Aici se pot discuta aspectele concrete. Aceste doua teme imagologice pot fi tratate dupa tehnica literaturii comparate (imaginea celuilalt prin literatura). Imaginea celuilalt nu poate fi reconstruita decât printr-un proiect separat *in extenso*, dar reperele documentare pot fi trasate aici, în cadrul acestu proiect. Exemple de repere: Raporturi de poliție, jurnale, memorii. Mai departe nu se poate merge, dar se poate contura cumva un câmp de investigații care s-ar desprinde deja. Raportul dintre vechi și nou trebuie trasat. Sugestia este de a lucra cu domnul Balogh pentru a găsi soluția ca aceste două capitole să fie în oglindă.

András Balogh: Sugestia mea ar fi să ne orientăm aproximativ după următorul raport

30% sinteză a ceea ce s-a scris;

30% să fie dedicat cărților literare și documentelor care au tematizat realitățile studiate;

30% elemente de noutate;

Gheorghe Iacob: Raportul dintre sinteză și studiu de caz diferă în funcție de tematica pe care o abordează fiecare capitol. La unele capitole partea de sinteză va fi mai mare, iar la altele mai mică. De asemenea, acest raport depinde și de etapa în care se află proiectul căci vor fi capitole despre care se va publica după un an și jumătate de activitate, dar și acelea despre care se va publica după 3 sau 4 ani de activitate. De asemenea depinde de modul de lucru, la anumite capitole se lucrează de la sinteza la general, iar la altele de la general la particular.

Se dezbate și problema funcționalității grupului din perspectiva găsirii unei căi de comunicare care să faciliteze coeziunea părților. Se discută următoarele canale de comunicare: e-mail, Whatsapp, platformă online.

Raportarea internă și externă se va face până pe **25 noiembrie**. Cea externă va fi trimisă către Ion Lihaciu, respectiv Gheorghe Iacob sau către András Balogh și va include publicații, participări la conferințe și manifestări științifice, precum și o secțiune pentru lansările de carte. Raportarea internă include documente de arhivă consultate și analiza lor, lista bibliografiei parcurse, dar și concepte sau sinteze ale bibliografiei parcurse (pentru juniori).

Pauza 12.00-15.00

*Ateliere tematică:* 15.00-17.00 (17.15) – în paralel câte (max.) 45 minute

- a) Tema 13: Limba germană ca limbă maternă în România Mare (Coord. Vladu, participă Minuț, Zaharia, Francisca Solomon, Aanei - Câmpian, Radosav, Balogh); / Tema 15: Producția culturală „cultă“ de limbă germană în România 1918-1933, centre culturale germanofone (Coord. Spiridon, participă Hoisie, Lihaciu, Pălimariu, Aanei, Chelaru, Tvardochlib - Grăf, Balogh, Poledna, Laza, Wittstock, Radosav, Bedecan, Stanciu).
- b) Tema 6: Import de carte, reviste, abonamente, librării (Coord. Bedecan&Pălimariu, participă Chelaru, Pătrău, Cîrlănu, abs. Flavius Solomon, Chiriac); Tema 8: Dicționare, traduceri literare și neliterare din germană, informație culturală despre cultura germană în România (Coord. Minuț&Zaharia&Vladu, participă Lihaciu, Francisca Solomon, Zup, Huțanu, - Balogh, Wittstock, Laza, Cîrlănu, abs. Chiriac).
- c) Tema 9: Arte, divertisment, sport - prezență și influență germană în România 1918-1933 (coord. Wittstock, participă Tvardochlib, Mihăilă, Florea, abs. Nistor); Tema 12: Imaginea Celuilalt (german) în cultura română și în cultura germană minoritară (român etc.) (coord. Balogh&Lihaciu, participă Schuster, Radosav, Zaharia, Francisca Solomon, Aanei)

## Proces verbal

19 noiembrie 2019

### **Tema 8: *Dicționare, traduceri literare și neliterare din germană, informație culturală despre cultura germană în România***

***Participanți: Hoișie, Iacob, Minuț, Zaharia, Vladu, Lihaciu, Francisca Solomon, Zup, Huțanu, Balogh, Wittstock, Laza, Cirlănar.***

Pe baza informațiilor adunate până în prezent de participanți, s-a făcut un inventar al dicționarelor din perioada cercetată;

-s-au făcut referiri la tradiția lucrărilor lexicografice germane-române și româno-germane;

s-a discutat atât despre dicționare generale, cât și despre dicționarele speciale (dicționarele de silvicultură germano-române) din perioada în atenție;

-s-a vorbit despre situația dicționarelor și traducerilor dinainte și de după 1945, în contrast.

-s-a menționat că în prima jumătate a sec. XX a existat un număr mic de dicționare, pentru că se prefera citirea publicațiilor în original, lucru care s-a schimbat radical după 45.

- Alcatuirea unei liste a revistelor de explorat pentru a determina ponderea traducerilor. Avantajul este că multe dintre reviste importante pentru proiect se pot consulta on-line.—
- Printre revistele care trebuie explorate pentru a determina ponderea traducerilor și a informației culturale dinspre cultura și literatura

spațiului lingvistic german: revistele „Contemporanul“, care a apărut sub direcția lui Ion Vinea între 1922-1932, și revista „Unu“ a lui Sașa Pană, aparută între 1928-1932.

Intocmit

ANA Maria Minut

## Proces Verbal – Tema 9

19.11.2019

Tema 9: *Arte, divertisment, sport - prezență și influență germană în România 1918-1933* (coord. Wittstock, participă Tvardochlib, Mihăilă, Florea, abs. Nistor)

În cadrul acestui Workshop s-a discutat materialul documentar de care dispun cei angajați în acest proiect:

- 9.3. -Repertoriul muzical german în teatrele de operă și filarmonicile românești.- Stefan Mihăilă- Iași și București, Wittstock- Transilvania/Banat.
- 9.3.1.- Divertismentul muzical/opereta germană și austriacă pe scenele Românești- Vechiul Regat și Cernăuți- Stefan Mihăilă, Transilvania/Banat- Wittstock
- Dramaturgia Germană în Teatrele Românești Wittstock- Teatrul din Cluj, Sibiu, Brașov, Timișoara. Tvardochlib- Teatrul din Iași, București și Cernăuți

Atât pentru teatre cât și pentru filarmonici s-a decis arondarea filarmonicilor și teatrelor după principiul proximității. Membrii din Iasi ai grupei se vor ocupa de situația artei și a divertismentului cultural din Vechiul Regat și din Bucovina Istorica, iar membrii din Cluj se vor ocupa de aceeași tematică pentru spațiul Transilvănean.

S-au discutat sursele arhivistice: eventualele arhive din teatre (de regulă neordonate) și sursele din periodice (anunțuri spectacole, repertorii săptămânale)

Pentru subcapitolul arte s-a discutat contactarea unor specialiști în domeniu, cum ar fi d-na Ittu de la Muzeul Brukenthal.

Capitolul ce privește sportul îi revine în totalitate doamnei Florea.

Întocmit de Stefan Mihăilă

Grant: *Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Realități „post-imperiale“, discurs public și câmpuri culturale. PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131. Perioadă: 2019-2022*

### **Proces Verbal**

al atelierului tematic axat pe TEMA 12  
***Imaginea Celuilalt,***  
coordonat de prof. dr. Andras F. Balogh

Data: 19.11.2019

Ora: 15:30

Locul: Sala Seminar Universitas, parter

Membrii prezenți:

Prof. dr. András F. Balogh – Facultatea de Litere, UBB

Prof. dr. Andrei Corbea-Hoisie – ICSU Sibiu

Conf. dr. Ion Lihaciu – ICSU Sibiu

Conf. dr. Ovidiu Ștefan Buruiană – ICSU Sibiu

Lect. univ. dr. Augusta Costiuc Radosav – Facultatea de Istorie și Filosofie, UBB

Lect. dr. Casia Zaharia – ICSU Sibiu

Lect. dr. Francisca Solomon – ICSU Sibiu

Lect. dr. Ursula Wittstock – Facultatea de Litere, UBB

Lect. dr. Cristian Schuster – Facultatea de Litere, UBB

Lect. dr. Francisca Solomon – ICSU Sibiu

Doctorand Mihaela Aanei – ICSU Sibiu

### **Discuții legate de structură și conținut, rezumate după cum urmează:**

- András Balogh prezintă pe scurt tema capitolului și precizează că bibliografia elaborată de echipa din UBB conține multe titluri bibliografice, cărți și articole, care se referă la imaginea celuilalt din România. Sublinează importanța volumului editat de Konrad Gündisch ș.a. cu titlul *Das Bild des Anderen in Siebenbürgen*. (Imaginea celuilalt în Transilvania) editat la Köln de Böhlau 1998. Volumul este rezultatul unei cercetări coordonate dar axată numai pe Transilvania. Ceva asemănător, deci un punct de plecare pentru cercetările plănuite lipsește pentru vechiul Regat, pt. Banat și Bucovina.
- Se menționează că imaginea evreului a fost descris acribic de A. Oișteanu în mai multe volume de succes internațional
- se face referire la câteva noțiuni de bază ale capitolului: *stereotipuri, amintiri autentice, texte jurnalistice* ca și *texte de referințe*. Se discută despre autenticitatea textelor, care poartă amprenta timpului, situației sociale și situației în care sa afla autorul. Și memoriile poartă să aibă o importanță și autenticitate
- Fiecare grup etnic (sași, șvabi, landleri, țipțeri, germani bucovineni, dobrogeni, regățeni, basarabeni etc.) german a fost văzut prin stereotipuri. Statul lor social a fost fixat de literatură
- se discută despre acele romane, care redau vivace situația minorităților, de ex. Meschendorfer, Die Stadt im Osten



- vor fi necesare studii de caz
- textele literare sunt de fapt bine cercetate, însă discursul politic și cel jurnalistic reprezintă o lacună în cercetare.
- Se subliniază necesitatea comunicării permanente între membrii temei de abordat, mai ales între coordonatorul capitolului în cauză cu coordonatorul capitolului "Germania și Austria / germanii și austriecii în imaginarul colectiv al României Mari (1918-1933). Studiu imagologic", domnul Buruiană.
- se subliniază necesitatea elaborării unei metodologii comune pentru cele două capitole, ele fiind un fel de oglindă pt. capitolul similar

Ședința de lucru se încheie la ora 16:00.

Întocmit de prof. dr. Andras F. Balogh

*Grant: Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Realități „post-imperiale“, discurs public și câmpuri culturale. PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0131. Perioadă: 2019-2022*

## **Proces Verbal**

al atelierului tematic axat pe TEMA 15  
***Producția culturală “cultă”,***  
coordonat de Dr. Olivia Spiridon

Data: 19.11.2019

Ora: 15:00

Locul: Sala Seminar Universitas, parter

Membrii prezenți:

Prof. Univ. Dr. Andrei Corbea-Hoișie, Facultatea de Litere, Universitatea Iași

Prof. Univ. Dr. Rudolf Gräf, UBB Cluj

Prof. Univ. Dr. András Balogh – Facultatea de Litere, UBB Cluj

Lect. dr. Laura Laza – Facultatea de Litere, UBB Cluj

Conf. Univ. Dr. Ion Lihaciu Facultatea de Litere, Universitatea Iași

Conf. Univ. Dr. Rudolf Poledna

Dr. Olivia Spiridon – Institutul de istorie și geografie regională a șvabilor dunăreni, Tübingen

Lect. Dr. Ursula Wittstock – Facultatea de Litere, UBB Cluj

### **Discuții legate de structură și conținut, rezumate după cum urmează:**

- Olivia Spiridon introduce tema de discutat cu o introducere legata de rama tematica a capitolului 15 (PowerPoint)
- Olivia Spiridon invită participanții să discute aspectele de conținut ale fiecărui subcapitol de față să se prezinte, spunând câteva cuvinte și despre aria fiecăreia de predare și cercetare
- Prof. Corbea-Hoișie și Prof. Rudolf Gräf discută aspecte ale ramei tematice legate de spații de comunicare (în discuție este termenul lui Moritz Csaky “Kommunikationsräume”), precum și de identități “fluide”
- Rudolf Poledna pune în discuție termenul de “cultură” din titlul capitolului.
- Olivia Spiridon propune în vederea precizării termenului de “producție culturală cultă” termenii: producție literară ficțională și non-ficțională (texte memorialistice, jurnalistice, eseistice, popular-științifice)
- Se subliniază necesitatea comunicării permanente între membrii temei de abordat
- Olivia Spiridon propune înființarea unei platforme de lucru online

Ședința de lucru se încheie la ora 15:45.

Întocmit de Dr. Olivia Spiridon